

Zitting 1981

17 060

Wijziging van artikel 41 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Het tweede lid van artikel 41 Boek 1 BW verbiedt het huwelijk tussen aanverwanten in de opgaande en de nederdalende lijn. Dit huwelijksverbod tussen aanverwanten is absoluut en van blijvende aard, aangezien de aanverwantschap, die door huwelijk ontstaat, niet door ontbinding van het huwelijk wordt opgeheven (artikel 3, derde lid, Boek 1 BW). Artikel 41 voorziet niet, zoals ten aanzien van het huwelijksverbod tussen hen die broeder en zuster zijn door adoptie, in de mogelijkheid van ontheffing van voornoemd huwelijksverbod om gewichtige redenen.

Aan het in het tweede lid van artikel 41 geformuleerde huwelijksverbod ligt, naar moet worden aangenomen, de gedachte ten grondslag dat ongeoorloofd geachte betrekkingen tussen aanverwanten in de opgaande en de nederdalende lijn (bij voorbeeld tussen stiefkind en stiefouder) niet door een huwelijk behoren te worden bevestigd. Anders dan bij het in het eerste lid van artikel 41 geformuleerde huwelijksverbod tussen bepaalde bloedverwanten, hebben bij het huwelijksverbod tussen aanverwanten redenen van genetische aard, van volksgezondheid niet voorgezeten. De bedoeling van het absolute huwelijksbeletsel is de ongeoorloofd geachte verhoudingen, die tussen aanverwanten kunnen ontstaan, tegen te gaan.

Daargelaten of een dergelijk absoluut huwelijksverbod bij machte is enige invloed uit te oefenen op het gedrag van de justitiabelen, meen ik te mogen vaststellen dat de maatschappelijke opvattingen over de door dit huwelijksverbod gewraakte verhoudingen zijn gewijzigd. Niet alleen het sluiten van een huwelijk wordt door het huwelijksbeletsel onmogelijk gemaakt, maar ook de erkenning van kinderen geboren uit concubinaten die door de werking van het verbod niet de vorm van een huwelijk konden verkrijgen; ingevolge artikel 224, eerste lid, onder a, Boek 1 BW is een erkenning nietig, indien zij is gedaan door een man, tussen wie en de moeder van het kind krachtens artikel 41 van dit boek geen huwelijk zou mogen worden gesloten. De uit de door het tweede lid van artikel 41 gewraakte verhoudingen geboren kinderen kunnen nimmer in familierechtelijke betrekking komen te staan met de man met wie de moeder krachtens een in artikel 41 genoemd beletsel niet kan huwen. Deze kinderen verkeren dus in een nog ongunstiger positie dan andere onwettige kinderen. De onmogelijkheid een huwelijk aan te gaan en de uit deze verhouding geboren kinderen een status ten aanzien van hun verwekker te geven wordt door de betrokkenen terecht als zeer hard ervaren.

Nu geconstateerd kan worden dat het huwelijksverbod in het dagelijks leven zijn betekenis heeft verloren en slechts kan leiden tot voor de betrokkenen en hun kinderen ongewenste situaties, is handhaving van het verbod niet langer verantwoord. Er zij op gewezen dat bij de vaststelling van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek het inzicht, dat zedelijke normen niet in alle gevallen door wetsbepalingen kunnen worden afgedwongen wanneer deze normen niet overeenstemmen met de maatschappelijke opvattingen, reeds heeft geleid tot het schrappen van een aantal huwelijksverboden (bij voorbeeld het huwelijksverbod tussen oom of oudoom en nicht of achternicht).

Op grond van het voorgaande wordt voorgesteld het in het tweede lid van voornoemd artikel 41 vervatte huwelijksverbod te schrappen.

Over het onderhavige voorstel heb ik het advies ingewonnen van de Permanente Commissie van advies voor de zaken van de burgerlijke stand en voor nationaliteitsaangelegenheden en van de Nederlandse Vereniging van ambtenaren van de Burgerlijke Stand. Een meerderheid van de leden van de Permanente Commissie is van mening dat het absolute huwelijksverbod tussen aanverwanten in de opgaande lijn dient te vervallen. Ik deel voorts het standpunt van de Permanente Commissie dat voor schrapping van het relatieve huwelijksverbod tussen hen die door adoptie broer en zuster zijn geen aanleiding bestaat. Tussen adoptief broer en zuster bestaat weliswaar geen biologische bloedverwantschap, maar de door de adoptie tussen hen ontstane familierechtelijke betrekkingen zijn dezelfde als van bloedverwanten.

Ook de meerderheid van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van ambtenaren van de Burgerlijke Stand heeft geen bezwaar tegen het schrappen van het in artikel 41, tweede lid, vervatte huwelijksverbod.

Het door een minderheid van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van ambtenaren van de Burgerlijke Stand en de Permanente Commissie geformuleerde voorstel om tussen een stiefouder en zijn minderjarig stiefkind een huwelijksverbod met de mogelijkheid van dispensatie in te voeren heb ik niet overgenomen. In dit verband is gewezen op het gevaar dat jeugdigen zodanig gemanipuleerd zouden worden dat van een vrije wil tot het aangaan van een huwelijk van een minderjarige met een stiefouder geen sprake zou zijn. Ik wijs er in het algemeen op dat behoudens de in artikel 35 Boek 1 BW voorziene toestemming van ouders, voogd en toezienend voogd, huwelijken waarbij minderjarigen zijn betrokken aan geen enkele toetsing zijn onderworpen. Ik ben voorts van mening dat het nauwelijks mogelijk is om een afgewogen en goed geformuleerd oordeel te geven over de vraag of de betrokken minderjarige vrijelijk heeft kunnen besluiten tot het aangaan van een huwelijk met de stiefouder. De vraag welke overwegingen of motieven partijen hebben bewogen om een huwelijk aan te gaan laat zich immers door derden moeilijk beantwoorden.

Voornoemde adviezen heb ik als bijlagen bij deze memorie gevoegd¹.

Ik wijs er nog op dat de voorgestelde wijziging van artikel 41 geen aanleiding geeft tot het treffen van een overgangsregeling. Na de inwerkingtreding van dit wetsontwerp bestaat er voor hen, tussen wie voornoemd huwelijksverbod thans bestaat, de mogelijkheid om een huwelijk te sluiten of de uit hun relatie reeds geboren kinderen te erkennen (zie artikel 224, eerste lid, onder a, Boek 1 BW; de in deze bepaling vervatte nietigheidsgrond voor de erkenning wordt ten gevolge van de voorgestelde wijziging automatisch beperkt tot de in het eerste lid van artikel 41 geformuleerde huwelijksverboden).

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter

¹ Nedergelegd op de bibliotheek.